

HOVRÄTTEN FÖR
VÄSTRA SVERIGE
Avdelning 1
Rotel 14

DOM
2021-04-22
Göteborg

Mål nr
T 3552-20

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göteborgs tingsrätts dom den 19 maj 2020 i mål nr T 9131-19, se bilaga A

PARTER

Klagande och motpart

Bill Persson, 19480422-7710
Ekstigen 11, 433 51 Öjersjö

Ombud: Juristerna Alexandra Loyd, Alexander Ottosson och Erik Scherstén
c/o Centrum för rättvisa, Skeppsbron 20, Box 2215, 103 15 Stockholm

Klagande och motpart

Partille kommun, 212000-1272
433 83 Partille

Ombud: Advokaten Erik Wallberg
Kungstorget 2, 411 17 Göteborg

SAKEN

Skadestånd

HOVRÄTTENS DOMSLUT

Med ändring av tingsrättens dom i huvudsaken förpliktar hovrätten Partille kommun att till Bill Persson betala 656 564 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 28 juni 2019 till dess betalning sker.

Med ändring av tingsrättens dom även när det gäller rättegångskostnader befriar hovrätten Bill Persson från skyldigheten att ersätta Partille kommun för rättegångskostnader vid tingsrätten och förpliktar hovrätten Partille kommun att ersätta Bill Persson för hans rättegångskostnader där med 87 040 kr, varav 84 240 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 19 maj 2020 till dess betalning sker.

Dok.Id 582414

Postadress
Box 40
401 20 Göteborg

Besöksadress
Packhusplatsen 6

Telefon
031-701 22 00
E-post: hovratten.vastrasverige@dom.se
www.vastrahovratten.domstol.se

Telefax
-

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:00

Hovrätten förpliktar Partille kommun att ersätta Bill Persson för hans rättegångskostnader i hovrätten med 69 497 kr, varav 64 125 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 22 april 2021 till dess betalning sker.

YRKANDEN I HOVRÄTTEN

Bill Persson har yrkat att hovrätten förpliktar Partille kommun att till honom betala 656 564 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 28 juni 2019 till dess betalning sker. Bill Persson har vidare yrkat att hovrätten befriar honom från skyldigheten att ersätta Partille kommun för dess rättegångskostnader vid tingsrätten och i stället förpliktar kommunen att ersätta honom för hans rättegångskostnader där.

Partille kommun har yrkat att hovrätten förpliktar Bill Persson att ersätta kommunen för dess rättegångskostnader vid tingsrätten med ett belopp om 620 115 kr, varav 604 004 kr avser ombudsarvode, i andra hand med ett belopp som hovrätten finner skäligt, jämte ränta från dagen för tingsrättens dom.

Parterna har bestritt varandras ändringsyrkanden och har yrkat ersättning för rättegångskostnader i hovrätten.

OMSTÄNDIGHETER OCH BEVISNING

Parterna har i hovrätten åberopat de grunder och omständigheter till stöd för sin respektive talan som framgår av tingsrättens dom.

Hovrätten har tagit del av samma bevisning som lades fram vid tingsrätten. Ljud- och bildupptagningen av förhöret vid tingsrätten med Bill Persson har spelats upp.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Överträdelse av egendomsskyddet

Utgångspunkter för hovrättens prövning

Bill Persson har vidhållit att kommunens agerande – att ta betalt för gatukostnader för tre ännu inte existerande fastigheter och kräva omedelbar betalning – har utgjort ett ingrepp i hans egendom genom att han tvingades betala pengar och därmed avstå medel till kommunen samt genom att kommunen har utövat påtryckning i syfte att få honom att stycka av och sälja delar av hans fastighet.

Det är klarlagt att kommunens agerande innebar att Bill Persson tvingades avstå medel till kommunen. Detta utgör ett ingrepp i hans egendom. Påståendet att kommunen dessutom genom sitt agerande försökte påverka honom att stycka av och sälja del av fastigheten saknar övertygande stöd i utredningen. Den fråga som hovrätten kommer att pröva är således om kommunen har gjort sig skyldig till överträdelse av egendomsskyddet genom att Bill Persson har behövt avstå medel till kommunen avseende betalning för gatukostnader för fyra möjliga fastigheter, dvs. även för tre ännu inte existerande fastigheter.

Hovrätten ansluter sig till tingsrättens redogörelse för de frågeställningar som målet omfattar och den prövningsordning som tingsrätten har ställt upp. Den inledande frågeställningen är således om det över huvud taget har skett någon överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd. För att ta ställning till det kommer hovrätten, liksom tingsrätten, först att pröva hur gatukostnadsavgifter ska bedömas i förhållande till egendomsskyddet och om sådana avgifter kan utgöra en inskränkning av detta. Om hovrätten kommer fram till att Bill Perssons egendomsskydd har överträtts ska hovrätten därefter ta ställning till om Bill Persson har rätt till skadestånd och i så fall med vilket belopp.

Hur ska gatukostnadsavgifter bedömas?

Till en början kan konstateras att en enskilds egendom är tryggad genom artikel 1 i det första tilläggsprotokollet till den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (tilläggsprotokollet). Liksom tingsrätten anser hovrätten att Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna och Europadomstolens praxis ger stöd för att gatukostnadsavgifter ska bedömas på samma sätt som uttag av skatt enligt andra stycket i artikel 1 i tilläggsprotokollet. Det innebär att kommunen som utgångspunkt har rätt att ta ut avgiften och att prövningen om en överträdelse har skett ska göras enligt andra stycket i artikeln.

En enskilds egendom är även tryggad genom bestämmelsen om egendomsskydd i 2 kap. 15 § regeringsformen. Det inledande stadgandet har ingen självständig rättslig betydelse utan fastställer det övergripande syftet med bestämmelsen. Syftet är alltså inte att genom bestämmelsen ge ett heltäckande skydd för all egendom utan i stället att slå fast att rättsordningen ska ge ett betryggande skydd för den enskildes egendom. (Se prop. 1993/94:117 s. 48). Bestämmelsens första stycke ger skydd mot två huvudtyper av ingrepp i äganderätten; expropriation eller annat sådant förfogande och rådighetsinskränkningar. Utanför bestämmelsens tillämpningsområde faller annan tvångsavhändelse till exempel förstörande av egendom på grund av risk för smitta. Inte heller skatt, böter, viten och exekutiva åtgärder omfattas av bestämmelsen. Som exempel på förfoganden som är likställda med expropriation kan nämnas nationalisering och socialisering av egendom. (Se Isberg med flera, Grundlagarna, JUNO Version 3A, kommentaren till 2 kap. 15 § regeringsformen.)

Det finns inget vägledande avgörande eller annat uttalande i frågan om hur gatukostnadsavgifter ska bedömas i förhållande till egendomsskyddet i regeringsformen. Som ovan nämnts ger de av tingsrätten refererade rättsfallen från Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna och Europadomstolen stöd för att gatukostnadsavgifter ska bedömas på samma sätt som uttag av skatt enligt andra stycket i artikel 1 i tilläggsprotokollet. Detta talar för att gatukostnadsavgifter inte omfattas av 2 kap. 15 § regeringsformen. Även om bestämmelsen inte är direkt tillämplig när det kommer till

skatt bör den dock inte kunna kringgåas genom beskattning (se Sterzel, Skatt och egendomsskydd, I: Åhman (red.), Äganderätten – dess omfattning och begränsningar, 2009, s. 99). Såsom tingsrätten har redogjort för ändrades grundlagsskyddet i samband med att europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) införlivades i svensk rätt, bland annat i syfte att det svenska egendomsskyddet inte skulle vara mindre omfattande än egendomsskyddet i tilläggsprotokollet. Hovrätten gör mot den bakgrunden, liksom tingsrätten, bedömningen att uttag av skatter och andra pålagor kan prövas även mot egendomsskyddet i regeringsformen och att frågan om det skett en överträdelse av egendomsskyddet bör prövas på samma sätt mot både bestämmelsen i regeringsformen och bestämmelsen i tilläggsprotokollet.

Kan ingreppet rättfärdigas?

Lika med tingsrätten finner hovrätten att det finns lagstöd för ingreppet och att ingreppet har skett i ett allmänt intresse. Den centrala frågan i målet blir därför om ingreppet har varit proportionerligt.

Tingsrätten har redogjort för de två olika proportionalitetsbedömningar som kan komma i fråga. Den proportionalitetsbedömning som Högsta domstolen tillämpade i avgörandet NJA 2018 s. 753 innefattade en prövning i tre steg; ändamålsenlighet, nödvändighet och proportionalitet i strikt mening. Från domskälen kan följande slutsatser särskilt uppmärksammas.

- Av Europadomstolens praxis följer att en proportionalitetsbedömning ska göras i varje enskilt fall och att denna praxis var etablerad redan vid tiden för grundlagsändringen. Det är inte längre ifrågasatt i svensk rätt att principen måste ges genomslag i det enskilda fallet (se NJA 2013 s 350). Samma princip följer numera av 2 kap. 15 § regeringsformen (p. 20–21).
- Det krav på proportionalitetsbedömning som regeringsformens regler om egendomsskydd uppställer får tillgodoses genom en fristående proportionalitetsavvägning mellan allmänna och enskilda intressen. Den enskildes intresse av att

intrång i egendomsskyddet inte ska då vägas mot den grad av allmänt intresse som kan finnas för åtgärden (p. 25).

Målet rörde visserligen en fråga om egendomsberövande genom fastighetsbildning men Högsta domstolens uttalanden i avgörandet är, i kombination med hänvisningarna till tidigare praxis, av sådan generell karaktär att de bör tillämpas även i detta fall. Kommunens beslut att ta ut gatukostnadsavgifter för ännu inte existerande fastigheter ska därför prövas i förhållande till den proportionalitetsbedömning som följer av Högsta domstolens avgörande.

Ingreppet har varit ändamålsenligt, dvs. ägnat att tillgodose det avsedda ändamålet med gatukostnadsuttag. För att ingreppet ska vara nödvändigt krävs att det saknats likvärdiga, mindre ingripande alternativ för att nå ändamålet. Bill Persson tilldelades tre byggrätter när den nya detaljplanen antogs trots att han inte efterfrågade det. Även om Bill Perssons fastighet ökade i värde genom byggrätterna får kommunens uttag av gatukostnadsavgifter för inte existerande fastigheter ses i ljuset av hans uppgift om att han inte hade för avsikt att realisera någon av byggrätterna. Detta ska ställas mot kommunens möjlighet att avvakta med att ta betalt för dessa gatukostnadsavgifter till dess att byggrätterna utnyttjades. Hovrätten ansluter sig i den delen till tingsrättens bedömning att det borde varit möjligt att avvakta med att kräva betalt utan att detta hade inneburit en orimlig belastning för kommunen. Det har således funnits ett mindre ingripande alternativ till hands.

Den fördel som kommunen vinner av att kräva förskottsbetalning ska vidare stå i rimlig proportion till den skada som ingreppet förorsakar Bill Persson. I det här avseendet har det belopp som Bill Persson krävdes på betydelse, liksom det förhållandet att beloppet skulle betalas inom en så kort tid som en månad. Bill Persson har själv berättat att beloppet motsvarar ungefär tre årslöner för honom. Det är visserligen klarlagt att han i och för sig hade möjlighet att betala det – för de allra flesta privatpersoner – betydande belopp han krävdes på. I målet har framkommit att anledningen till att han hade sådan betalningsförmåga var på grund av den expropriationsersättning han fick när kommunen tvångsinlöste en del av hans fastighet. Att han blev utsatt för ett annat

egendomsingrepp och av den anledningen hade betalningsförmåga kan rimligen inte tillmätas någon betydelse vid prövningen av förevarande ingrepp. Även om fastigheten ökade i värde tillkommer en sådan värdeökning Bill Persson först om han säljer hela eller delar av fastigheten. Värdeökningen som sådan har därför en förhållandevis liten betydelse i sammanhanget. Vid en sammantagen bedömning finner hovrätten att den skada ingreppet har inneburit för Bill Perssons del inte står i rimlig proportion till den nytta som kommunen vinner av att kräva förskottsbetalning. Ingreppet har således inte varit proportionerligt i strikt mening.

Sammanfattningsvis finner hovrätten att kommunens uttag av gatukostnadsavgifter för ännu inte existerande fastigheter har inneburit ett ingrepp i Bill Perssons egendoms- skydd som inte kan rättfärdigas. Det föreligger därför en överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd.

Skadeståndsskyldighet

Regeringsformen innehåller ingen bestämmelse om skadestånd vid överträdelse av en grundlagsskyddad rättighet. Högsta domstolens praxis talar dock i viss mån för att det finns en principiell rätt till skadestånd och annan ersättning vid det allmännas överträ- delse av regeringsformen (se SOU 2020:44 s. 285 f.).

Det allmännas ansvar vid överträdelser av Europakonventionen regleras sedan den 1 april 2018 i 3 kap. 4 § skadeståndslagen. Bestämmelsen är inte direkt tillämplig i målet eftersom skadefallet inträffade före ikraftträdandet. Av författningskommentaren fram- går dock att det inte bör finnas någon begränsning i rätten till skadestånd för skadefall som inträffade före ikraftträdandet (se prop. 2017/18:7 s. 52). Detta bekräftas av att Högsta domstolen vid ett flertal tillfällen har konstaterat att det allmännas skadestånds- ansvar i svensk rätt ska bedömas i ljuset av de krav som Europakonventionen ställer och att den svenska lagstiftningen ska tolkas fördragskonformt i den utsträckning som konventionen ger anledning till det (se t.ex. NJA 2005 s. 462, NJA 2007 s. 295, NJA 2007 s. 584 och NJA 2009 N 70). En grundläggande bestämmelse i sammanhanget är artikel 13 i Europakonventionen. En förutsättning för skadestånd enligt bestämmelsen

är att andra rättsmedel inte räcker som gottgörelse för överträdelsen; bara då blir skadestånd nödvändigt. En överträdelse av konventionen medför alltså inte utan vidare en rätt till skadestånd (se Bengtsson, Skadestånd vid överträdelse av Europakonventionen – den nya lagstiftningen, SvJT 2018, s. 104). Ett effektivt rättsmedel ska vara tillgängligt och praktiskt möjligt för den enskilde att använda, det ska vara ägnat att leda till rättelse och ge rimliga möjligheter till framgång inom skälig tid, och det ska kunna verkställas (se prop. 2017/18:7 s. 17).

I Bill Perssons fall är det närmast en jämkning i mark- och miljödomstol med stöd av 6 kap. 36 och 37 §§ plan- och bygglagen som hade kunnat vara ett sådant alternativ. Av bestämmelsen följer att betalningsskyldigheten kan jämkas om den är betungande för fastighetsägaren med hänsyn till fastighetens ekonomiska bärkraft och andra omständigheter, och om fastighetsägaren ställer godtagbar säkerhet. Det finns ingenting i målet som tyder på att Bill Persson hade kunnat uppfylla de förutsättningar som krävdes för att bestämmelsen skulle vara tillämplig. Detta var även den ståndpunkt som kommunen meddelade Bill Persson. Hovrätten finner att kommunen inte har visat att en jämkningstalan skulle ha varit ett effektivt rättsmedel för Bill Persson att gottgöra överträdelsen. Det är därför nödvändigt att utge skadestånd till Bill Persson.

Kommunen har invänt att Bill Persson inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att begränsa sin skada. Vid bedömningen av skadans storlek kan den enskildes nyttjande av rättsmedel ha betydelse (se NJA 2013 s. 842). Hovrätten har ovan funnit att det rättsmedel som stod Bill Persson till buds – en jämkningstalan i mark- och miljödomstol – sannolikt inte hade utgjort ett sådant effektivt rättsmedel varför hans skada inte hade begränsats genom att han fört en sådan talan. Det har från kommunens sida inte gjorts gällande att Bill Persson kunde ha vidtagit någon annan skadebegränsande åtgärd. Kommunens invändning i denna del kan således inte vinna bifall.

Av allmänna skadeståndsrättsliga principer följer att Bill Persson ska försättas i samma sits som om den skadeorsakande handlingen inte hade ägt rum. Genom kommunens beslut och efterföljande fakturering har Bill Persson betalat 606 564 kr i gatukostnadsavgifter för fastigheter som ännu inte bildats. Fastighetens värdeökning påverkar inte

den skada som Bill Persson har lidit i det här sammanhanget. Skadans storlek motsvarar därför det belopp som han har erlagt, dvs. 606 564 kr.

Avgörande för frågan om det föreligger en rätt till gottgörelse för ideell skada är hur allvarlig kränkningen är. Allvaret bestäms främst efter de negativa känslor av förnedring, ringaktande, utsatthet eller liknande, som rättighetskränkningen – i beaktande av dess orsak, art, omfattning och verkningar och med beaktande av omständigheterna runt denna – typiskt sett är ägnad att framkalla. (Se NJA 2013 s. 842). Vid bedömningen bör beaktas de syften som motiverar att ersättning ska utgå samt överträdelsens varaktighet (se NJA 2014 s. 323.) Bill Persson har själv beskrivit sin känsla av maktlöshet i samband med att han krävdes på betalning för gatukostnaderna som belöpte på de ännu inte existerande fastigheterna. Hans uppgifter i kombination med det betydande belopp som han ålades att betala inom kort tid leder hovrätten till bedömningen att 50 000 kr motsvarar en skälig ersättning för den ideella skada han har lidit.

Sammanfattningsvis finner hovrätten att kommunens agerande – att ta ut gatukostnadsavgifter för ännu inte existerande fastigheter och kräva omedelbar betalning för dem – har utgjort en överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd. Det är nödvändigt att ålägga kommunen skadeståndsskyldighet för att gottgöra överträdelsen. Den skada som Bill Persson har lidit uppgår till det yrkade beloppet, dvs. 654 564 kr. Bill Perssons talan ska därför bifallas i sin helhet.

Rättegångskostnader

I konsekvens med hovrättens bedömning i saken är Bill Persson vinnande part. Kommunen ska därför ersätta Bill Persson för hans rättegångskostnader vid såväl tingsrätten som i hovrätten.

Bill Persson begärde ersättning för rättegångskostnader vid tingsrätten med 87 040 kr, varav 84 240 kr för ombudsarvode och 2 800 kr för ansökningsavgift. Av kostnadsräkningen framgår att det motsvarar 60 timmars arbete. Med hänsyn till målets art och omfattning finner hovrätten att det begärda beloppet är skäligt.

Bill Persson har begärt ersättning för rättegångskostnader i hovrätten med 69 497 kr, varav 64 125 kr för ombudsarvode och 5 372 kr för utlägg. Kommunen har vitsordat beloppen som skäligen i och för sig.

Bill Perssons yrkanden i rättegångskostnadsdelen ska således bifallas i sin helhet.

ÖVERKLAGANDE, se bilaga B

Överklagande senast den 20 maj 2021

I avgörandet har deltagit hovrättspresidenten Anders Hagsgård, hovrättsrådet Johanna Hagman samt tf. hovrättsassessorerna Karolina Hagman och Mathilda Rydstern, referent.

GÖTEBORGS TINGSRÄTT

DOM

2020-05-19

Meddelad i

Göteborg

Mål nr

T 9131-19

PARTER**Kärande**

Bill Persson, 19480422-7710

Ekstigen 11

433 51 Öjersjö

Ombud: Jurist Alexandra Loyd

c/o Centrum för rättvisa

Skeppsbron 20

Box 2215

103 15 Stockholm

Svarande

Partille kommun, 212000-1272

433 82 Partille

Ombud: Advokat Erik Wallberg och jurist Emma J. Sjöman

Front Advokater AB

Kungstorget 2

411 17 Göteborg

DOMSLUT

1. Bill Perssons talan avslås.
2. Bill Persson ska ersätta Partille kommun för rättegångskostnader med 118 711 kronor och ränta enligt lag. Av beloppet avser 102 600 kronor ombudsarvode.

BAKGRUND

Bill Persson har bott på fastigheten Hultet 1:6 sedan år 1954. Den 16 oktober 2012 antog Partille kommun (kommunen) en ny detaljplan för bostäder i Hultet, södra delen, Öjersjö (detaljplanen), som är det område där Bill Perssons fastighet är belägen. Syftet med detaljplanen var att bygga ut kommunalt vatten och avlopp samt gator.

Kommunen hade också för avsikt att åstadkomma en förtätning av bebyggelsen i området samt att förbättra och säkerställa allmänhetens tillgång till Lilla Hålsjön. Med stöd av den antagna detaljplanen tvångsinlöste kommunen 808 kvadratmeter av Bill Perssons fastighet, varav 726 kvadratmeter utgjorde strandtomt. I samband med att detaljplanen antogs tillfördes Bill Perssons fastighet tre nya byggrätter, på kommunens initiativ. Enligt en värdering som kommunen låtit göra innebar detaljplanen med de tre nya byggrätterna att Bill Perssons fastighet per den 10 september 2014 hade ökat i värde med cirka 2 500 000 kronor.

En detaljplan utgör grund för en kommun att ta ut kostnader för finansiering av gator och allmänna platser i området, så kallade gatukostnader. I Bill Perssons fall uppgick de totala kostnader som kommunen valde att ta ut av fastighetsägarna i området till 8 906 000 kronor. Av detta belopp ålades Bill Persson att betala sammanlagt 793 961 kronor, varav 606 564 kronor belöpte på hans fastighets tre nya byggrätter. Enligt kommunens faktura, daterad den 19 december 2017, skulle betalning ske senast den 31 januari 2018 vid äventyr av dröjsmålsränta enligt räntelagen. Bill Persson betalade hela beloppet under bestridande. Kommunens uttag av gatukostnader skulle användas till att finansiera kostnader för anläggning av gator, belysning och iordningställande av naturmark men även för att finansiera intrångsersättningar för mark, tomtanläggningar och fastighetsbildningskostnader.

Bill Persson har väckt talan mot kommunen och gjort gällande att han har rätt till ersättning för ekonomisk och ideell skada som han menar att kommunen har orsakat honom. Enligt Bill Persson har kommunen överträtt hans egendomsskydd enligt 2 kap.

15 § regeringsformen och artikel 1 i det första tilläggsprotokollet till den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), samt gjort sig skyldig till fel eller försummelse vid myndighetsutövning genom att tillämpa reglerna om gatukostnader i strid med dessa överordnade normer.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

Bill Persson har begärt att Partille kommun ska betala 656 564 kronor till honom och ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 28 juni 2019 tills betalning sker.

Partille kommun har motsatt sig Bill Perssons begäran. Kommunen har inte godtagit något belopp som rimligt i och för sig som skadestånd.

Båda parter har begärt ersättning av motparten för sina rättegångskostnader.

Bill Persson har begärt att vardera parten ska stå för sin rättegångskostnad, om tingsrätten skulle komma fram till att det har skett en överträdelse av hans egendomsskydd men ändå inte anse att han har rätt till skadestånd.

GRUNDER

Bill Persson

I samband med att kommunen den 16 oktober 2012 beslutade att anta detaljplan för bostäder i området Hultet Södra ålades Bill Persson att betala gatukostnader om sammanlagt 793 961 kronor. Vid tidpunkten för beslutet bedömde kommunen att genomförandet av detaljplanen skulle medföra en vinst för kommunen om drygt 26 200 000 kronor. Kommunen krävde därefter, genom faktura den 19 december 2017, att Bill Persson skulle betala gatukostnaderna senast den 31 januari 2018. Vid försenad betalning skulle kommunen debitera honom dröjsmålsränta enligt räntelagen.

Kommunens agerande innebar en inskränkning i Bill Perssons äganderätt enligt 2 kap. 15 § första stycket regeringsformen och artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen. Inskränkningen består dels i att Bill Persson tvingades att betala pengar och därmed avstå medel till kommunen, dels i att kommunens agerande utgjorde en påtryckning ägnad att förmå honom att avstycka delar av hans befintliga fastighet och avyttra marken.

Inskränkningen i Bill Perssons äganderätt innebar ett oproportionerligt ingrepp i hans äganderätt och en oskälig börda för honom med hänsyn till:

- a) att syftet med detaljplanen var att tillgodose kommunens intresse av att förtäta området Hultet Södra, snarare än att tillgodose det befintliga bostadsområdets behov av infrastruktur,
- b) att plangenomförandet beräknades medföra en betydande vinst för kommunen och att så skulle ha blivit fallet även om kommunen själv hade bekostat de åtgärder för vilka gatukostnader debiterades,
- c) att de debiterade gatukostnaderna avsåg ett betydande belopp för en privatperson som Bill Persson och förföll till betalning inom kort tid vid äventyr av dröjsmålsränta,
- d) att Bill Persson inte hade begärt eller hade något behov av de nya gator och allmänna platser som anlades och iordningställdes i området,
- e) att Bill Persson debiterades gatukostnader för fyra möjliga fastigheter vid en tidpunkt då endast en fastighet fanns,
- f) att Bill Persson inte har för avsikt att förändra den befintliga fastighetsindelningen och realisera de byggrätter som tillfördes fastigheten på kommunens initiativ,

g) att den fördel som kommunen vann genom att debitera Bill Persson gatukostnader på det sätt som har skett var liten, samt

h) att kommunen hade kunnat uppnå samma ändamål på ett mindre ingripande sätt genom att begära betalning för gatukostnader för de tillkommande byggrätterna först när Bill Persson styckat av fastigheten och realiserat dessa byggrätter.

Kommunens agerande utgjorde därmed en överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd i 2 kap. 15 § första stycket regeringsformen samt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen.

Eftersom kommunen tillämpade reglerna om gatukostnader i strid med bestämmelserna om egendomsskydd i regeringsformen och i Europakonventionen gjorde den sig också skyldig till fel eller försummelse vid myndighetsutövning.

Bill Persson har rätt till ersättning för den skada som kommunens överträdelse av hans egendomsskydd har orsakat. Skadans storlek ska bestämmas till ett belopp motsvarande de gatukostnader som belöper på de tre nya byggrätter som Bill Perssons fastighet tillfördes, vilka uppgår till $(186\,956 + 186\,123 + 233\,485 =) 606\,564$ kronor.

Överträdelsens art och omständigheterna i övrigt gör att Bill Persson även har rätt till ideellt skadestånd med 50 000 kronor.

Bill Persson har vidtagit tillräckliga åtgärder för att begränsa sin skada genom:

a) att under samrådsförfarandet framställa sina invändningar mot detaljplanen och förslag till fördelning av gatukostnader i brev till kommunen daterade den 20 juli 2011 respektive den 27 april 2012,

b) att överklaga detaljplanen och beslutet om fördelning av gatukostnader till domstol,

c) att invända mot gatukostnadsuttaget i samband med kommunens brev inför debiteringen av gatukostnaderna i brev till kommunen daterat den 13 november 2017, samt

d) att betala kommunens gatukostnadsfaktura under bestridande den 8 mars 2018.

Partille kommun

Beslutet att påföra Bill Persson gatukostnader hade stöd i plan- och bygglagen och innebär inte något oproportionerligt ingrepp i Bill Perssons egendomsskydd eller någon oskäligen börda för honom.

Kommunens inställning till det Bill Persson anfört under punkterna a-h är följande.

a) Det fanns flera syften med detaljplanen. Den syftade bland annat till att iordningställa den allmänna platsmark som följer av detaljplanen och dess planbeskrivning.

b) Det vitsordas inte att plangenomförandet medförde en betydande vinst för kommunen. Att kommunen i samband med plangenomförandet sålde mark saknar helt betydelse för bedömningen av Bill Perssons skyldighet att betala gatukostnadsersättning.

c) Det vitsordas inte att de debiterade gatukostnaderna avsåg ett betydande belopp för Bill Persson. Gatukostnaderna avviker inte storleksmässigt från vad som är normalt och motsvaras av det värde och den nytta som härigenom tillfördes Bill Perssons fastighet.

d) Det vitsordas att Bill Persson inte hade begärt nya gator eller allmänna platser i området, men det vitsordas inte att han inte hade behov av dessa. Bill Perssons

subjektiva uppfattning om nyttan av den iordningställda platsmarken saknar betydelse. Vad som är av betydelse är om fastigheten fick nytta av de vidtagna åtgärderna.

e) Det vitsordas att Bill Persson debiterades gatukostnader för fyra möjliga fastigheter vid en tidpunkt då endast en fastighet fanns. Värdet av byggrätterna påverkar dock fastighetens värde även om nya fastigheter inte har bildats.

f) Det vitsordas inte att Bill Persson inte har för avsikt att förändra den befintliga fastighetsindelningen och realisera de byggrätter som tillförts fastigheten. Det är upp till Bill Persson att realisera de byggrätter som tillförts fastigheten. Realiseras ingen byggrätt har Bill Perssons fastighet tillförts det värde och den nytta som följer av att den allmänna platsmarken har iordningställts samt genom att byggrätterna finns.

g) Kommunen har inte, i vart fall inte direkt, vunnit någon fördel genom påförandet av gatukostnaderna. Dessa utgör en avgift för att täcka kommunens kostnader för att iordningställa allmän platsmark, vilken åtgärd är till motsvarande nytta för fastigheterna inom planområdet.

h) Det bestrids att kommunen hade kunnat uppnå samma ändamål på ett mindre ingripande sätt genom att begära betalning för gatukostnader för de tillkommande byggrätterna först när Bill Persson styckat av fastigheten och realiserat byggrätterna. Kommunen har haft utlägg för kostnaderna för att iordningställa allmän platsmark och har ett berättigat och lagligt grundat krav på att få tillbaka sina utlägg när åtgärderna har utförts.

Kommunens agerande utgör inte någon överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd, varken enligt 2 kap. 15 § regeringsformen eller enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen.

Bill Persson har inte utnyttjat de rättsmedel som står till förfogande för att få till stånd en prövning av betalningsskyldigheten och/eller betalningsvillkoren avseende de

påförda gatukostnaderna. Någon skadestandsgrundande kränkning av Bill Perssons egendomsskydd enligt Europakonventionen kan därför inte föreligga. Att Bill Persson har invänt mot och överklagat detaljplanen och beslutet om fördelning av gatukostnader saknar i det sammanhanget betydelse.

Även om en kränkning skulle anses föreligga enligt regeringsformen, kan Bill Persson inte få skadestånd enligt regeringsformen. En kränkning enligt regeringsformen innebär inte heller att fel eller försummelse med åtföljande skadeståndsskyldighet föreligger enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen.

Även om en kränkning skulle anses föreligga enligt Europakonventionen, föreligger ändå inte rätt till skadestånd enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen, eftersom påföljd i form av skadestånd inte är nödvändigt då det finns andra rättsmedel för att komma till rätta med en eventuell kränkning.

Det vitsordas att den del av gatukostnaderna som belöpte på de tre tillkommande byggrätterna uppgick till ett belopp om 606 564 kronor. Det vitsordas däremot inte att det beloppet skulle vara ett skäligt skadestånd.

Det vitsordas att Bill Persson vidtagit de åtgärder som han under punkterna a-d har angett vara skadebegränsande. Det innebär dock inte att han vidtagit tillräckliga åtgärder för att begränsa sin skada.

BEVIS SOM LAGTS FRAM VID HUVUDFÖRHANDLINGEN

Bill Persson har på egen begäran hörts under sanningsförsäkran. Han har lagt fram skriftlig bevisning i form av

- detaljplan för bostäder i Hultet Södra; plankarta, planbeskrivning, illustrationskarta och genomförandebeskrivning,
- informationsbrev från kommunen angående debitering av gatukostnader,
- faktura från kommunen,

- samverkans- och marktilldelningsavtal mellan kommunen och Väst kustStugan AB,
- sammanträdesprotokoll från kommunfullmäktige,
- sammanställning av totalt erlagd köpeskilling av Väst kustStugan AB till kommunen och fastighetsregisterutdrag från Lantmäteriet,
- synpunkter från samtliga fastighetsägare till privata fastigheter samt synpunkter från Bill Persson och Johan Forssander inom ramen för samrådsförfarande,
- brev från Bill Persson med kommentarer avseende debitering av gatukostnader och
- brev från Bill Persson till kommunen angående betalning av gatuvavgift.

DOMSKÄL

Parterna är överens om att Bill Persson i samband med exploateringen av området Hultet Södra debiterades för gatukostnader, inte bara för sin befintliga fastighet utan också för tre nya byggrätter som hans fastighet tillförts på kommunens initiativ. De är också överens om att den del av gatukostnaden som avsåg de tre nya byggrätterna uppgick till 606 564 kronor och att hela gatukostnaden för Bill Perssons fastighet, totalt 793 961 kronor, skulle betalas av Bill Persson inom cirka en månad. Parterna är också överens om att detaljplanen med de tre nya byggrätterna innebar att Bill Perssons fastighet ökade i värde med cirka 2 500 000 kronor, enligt kommunens värdering per den 10 september 2014.

Tingsrätten ska först pröva om kommunens agerande – att ta betalt för gatukostnader för tre ännu inte existerande fastigheter och kräva omedelbar betalning – innebar en oproportionerlig inskränkning och därmed en överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd enligt 2 kap. 15 § regeringsformen eller artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Om tingsrätten kommer fram till att så är fallet, kommer tingsrätten att ta ställning till om Bill Persson har rätt till skadestånd och i så fall med vilket belopp. Om tingsrätten däremot kommer fram till att det inte har skett någon överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd, ska hans begäran om skadestånd avslås.

Bill Persson och kommunen har olika uppfattning om hur uttag av gatukostnader ska bedömas och om de över huvud taget kan utgöra en inskränkning av egendomsskyddet enligt 2 kap. 15 § regeringsformen.

Bill Persson har argumenterat för att de debiterade gatukostnaderna utgör ”annat sådant förfogande” som avses i bestämmelsen i regeringsformen och att de utgjort ett sådant egendomsberövande som avses i första stycket i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen.

Kommunen har i stället gjort gällande att uttaget av gatukostnader är en avgift som, på samma sätt som skatter, böter och viten, inte alls omfattas av ordalydelsen i 2 kap. 15 § regeringsformen och att en avgift inte utgör ”expropriation eller annat sådant förfogande” som avses i bestämmelsen. Enligt kommunen omfattas inte avgifter av regeringsformens bestämmelse om egendomsskydd, på annat sätt än att egendomsskyddet inte får sättas ur spel genom ianspråktagande av egendom som missvisande betecknas skatt eller avgift. Kommunen har vidare gjort gällande att uttaget av gatukostnader utgör en ”annan sådan påлага” som avses i andra stycket i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen och att bedömningen av om det har skett en överträdelse av egendomsskyddet därför ska göras utifrån undantagsregeln i artikelns andra stycke.

Tingsrätten börjar med att behandla frågan om hur uttag av gatukostnader ska bedömas.

Uttaget av gatukostnader bör bedömas på samma sätt som uttag av skatt, enligt andra stycket i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll

Kommunen anser att gatukostnaderna ska bedömas på samma sätt som om det varit fråga om uttag av en skatt medan Bill Persson har motsatt uppfattning.

I artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen anges följande.

Varje fysisk eller juridisk person skall ha rätt till respekt för sin egendom. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser.

Ovanstående bestämmelser inskränker dock inte en stats rätt att genomföra sådan lagstiftning som staten finner nödvändig för att reglera nyttjandet av egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse eller för att säkerställa betalning av skatter eller andra pålagor eller av böter och viten.

Europakonventionen och bland annat dess första tilläggsprotokoll gäller som lag i Sverige.

Europadomstolen prövade i fallet Stork mot Tyskland (application no. 38033/02, den 13 oktober 2006) om det hade skett en överträdelse av rätten till prövning inom en rimlig tid enligt artikel 6 första stycket i Europakonventionen. I det fallet hade tyska fastighetsägare ålagts av en kommun att bidra till kostnaden för att bygga en väg i anslutning till deras mark. De överklagade summan de skulle betala och fick den så småningom sänkt. De klagade till Europadomstolen och menade att de inte hade fått någon prövning av sin sak inom rimlig tid enligt artikel 6 första stycket i Europakonventionen. Tyskland gjorde gällande att saken inte föll inom den artikelns tillämpningsområde eftersom det var fråga om ”other contributions” (andra pålagor) i den mening som avses i artikel 1 (andra stycket) i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen och därför var jämförlig med en skatt. Europadomstolen uttalade att skattefrågor vanligtvis faller utanför tillämpningsområdet för artikel 6 första stycket i Europakonventionen. Domstolen uttalade sedan att klagandena hade ålagts att betala ett bidrag till lokal infrastruktur som berörde deras fasta egendom och att det bara var personer som var berörda av och hade nytta av byggnationen som ålades att betala. Eftersom det var fråga om bidrag som skulle gå enbart till byggandet av den aktuella vägen, ansåg domstolen att det inte var fråga om en skatt utan snarare om ”other contributions” (andra pålagor) i den mening som avses i artikel 1 (andra stycket) i Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Domstolen ansåg därför att artikel 6 första stycket i Europakonventionen skulle tillämpas.

I ett avgörande den 7 mars 1977 (X. mot Tyskland, application no. 7489/76) prövade den Europeiska kommissionen (som var första instans för prövning av enskildas klagomål fram till 1998) ett liknande fall där en person i Tyskland hade ålagts att bidra till kostnaden för uppförandet av en väg som anslöt till hans mark. Han gjorde gällande att det skett en överträdelse av hans egendomsskydd i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll när han tvingades att bidra till kostnaden för uppförandet av vägen. Kommissionen kom fram till att beslutet om att uppföra vägen hade fattats i enlighet med ett allmänt intresse. Kommissionen ansåg vidare att det som fastighetsägarna hade ålagts att betala var ”a contribution” (en pålaga) i den mening som avses i andra stycket i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll, samt att det var en behörig myndighet som hade beslutat om betalningen och att åläggandet avsåg de personer som hade nytta av den utveckling som uppförandet av vägen innebar. Kommissionen kom därför fram till att det inte hade skett någon överträdelse av egendomsskyddet och att klagomålet var ”manifestly ill-founded” (ungefär uppenbart ogrundat) och inte skulle tas upp till prövning.

I fallet H. mot Finland (application no. 18507/91, Report of the Commission, den 5 april 1995) prövade den Europeiska kommissionen om det hade skett en överträdelse av en fastighetsägares egendomsskydd, när det beslutades att han skulle bidra till kostnaderna för en privat väg för skogsbruk i området som enligt en antagen plan skulle dras över hans mark. Kommissionen noterade att det visserligen var en privat väg, men att beslutet om att han skulle betala vägkostnader var resultatet av en plan som antagits av ”the Forestry Board” (ungefär Skogsstyrelsen), vilket gav upphov till ett statligt ansvar. Kommissionen ansåg att klagandens skyldighet att delta i kostnaderna utgjorde en inskränkning av hans egendomsskydd som skulle bedömas enligt det andra stycket i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll, vad gällde dess lagenlighet, syfte och proportionalitet.

Tingsrätten konstaterar att de nu nämnda tre fallen har stora likheter med uttaget av gatukostnader i det här fallet. Slutsatsen blir därför att kommunens uttag av

gatukostnader ska bedömas på samma sätt som uttag av skatt. Prövningen av om det skett en överträdelse av egendomsskyddet enligt Europakonventionens första tilläggsprotokoll ska alltså även i det här fallet göras enligt undantagsregeln i andra stycket i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll.

Uttag av gatukostnader kan utgöra en inskränkning av egendomsskyddet enligt såväl regeringsformen som Europakonventionens första tilläggsprotokoll

Nästa fråga blir om uttag av gatukostnader över huvud taget kan utgöra en inskränkning av egendomsskyddet enligt 2 kap. 15 § regeringsformen. Kommunen har argumenterat för att så inte är fallet, eftersom bestämmelsen i regeringsformen saknar ett sådant uttryckligt undantag för skatter och andra pålagor som finns i andra stycket i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll.

I 2 kap. 15 § regeringsformen anges bland annat följande.

Vars och ens egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller något annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

Den som genom expropriation eller något annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom ska vara tillförsäkrad full ersättning för förlusten. ...

Egendomsskyddet i regeringsformen har förändrats över tid. Bestämmelsen, som sedan år 2010 finns i 2 kap. 15 §, fick i allt väsentligt sin nuvarande utformning i samband med inkorporeringen av Europakonventionen år 1994. Syftet med de ändringar som då gjordes var att närmare precisera det egendomsskydd som Europakonventionen ger (se Isberg med flera, Grundlagarna, JUNO Version 3A, kommentaren till 2 kap. 15 § regeringsformen). Skyddet utökades då genom att, förutom skydd mot tvångsöverföring av egendom genom expropriation eller något annat sådant förfogande, ge ett skydd också mot inskränkningar i användningen av mark och byggnader. Grundlagsskyddet utökades också genom en rätt till ersättning även vid

sådana rådighetsbegränsningar. Utbyggnaden av grundlagsskyddet ska ses i samband med att Europakonventionen samtidigt införlivades med svensk rätt. Tanken var att bestämmelsen i regeringsformen skulle utgöra en precisering av det skydd som konventionen ställer upp för medborgarnas rätt till egendom. En annan tanke var att Europadomstolen skulle komma att beakta grundlagsbestämmelsen vid prövningen av eventuella mål mot Sverige i framtiden. Bakom den tanken torde ligga uppfattningen att den som anser att hans egendomsskydd kränks skulle kunna få saken prövad i Sverige utan att behöva klaga till Europadomstolen på grund av att det svenska egendomsskyddet var mindre än skyddet enligt artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll. (Se Isberg med flera, anförut arbete.)

I 2 kap. 15 § första stycket regeringsformen slås fast rätten att ha sin egendom tryggad mot vissa ingrepp och bestämmelsen anger en allmän ram för tillåtna sådana ingrepp. Grundlagsskyddet omfattar expropriation och annat sådant förfogande. Här under faller tvångsövertagande av förmögenhetsrätt, men inte annan tvångsavhändelse som till exempel att egendom förstörs på grund av risk för smitta. Skatt faller också utanför stadgandet, liksom böter och viten och liknande, samt exekutiva åtgärder. (Se Isberg med flera, anförut arbete.). Det finns inte någon sådan uttrycklig undantagsregel i bestämmelsen som anger att egendomsskyddet inte inskränker rätten att genomföra lagstiftning som staten anser nödvändig för att bland annat säkerställa betalning av skatter ”eller andra pålagor” eller böter och viten, som den i andra stycket i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Tingsrätten har nyss nämnt att syftet med ändringarna i regeringsformens bestämmelse om egendomsskydd var att det svenska egendomsskyddet inte skulle vara mindre omfattande än egendomsskyddet i Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Slutsatsen blir därför att bestämmelsen i 2 kap. 15 § regeringsformen, enligt tingsrättens mening, ska tolkas på så sätt att skatter och liknande kan prövas mot egendomsskyddet enligt regeringsformen, även om bestämmelsen saknar en uttrycklig undantagsregel för skatter och andra pålagor. Mot den nu angivna bakgrunden anser tingsrätten att frågan om det skett en överträdelse av egendomsskyddet bör prövas på samma sätt mot både bestämmelsen i regeringsformen och bestämmelsen i Europakonventionens första tilläggsprotokoll.

Principerna för bedömningen av om det skett en överträdelse av egendomsskyddet

Frågan blir då hur prövningen av om det skett en överträdelse ska göras. Parterna är överens om att en inskränkning i egendomsskyddet måste ha stöd i lag, ha skett för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse och vara proportionerlig. De har olika syn på hur frågan om proportionalitet ska prövas i det här fallet.

Enligt Europadomstolens praxis innefattar egendomsskyddet ett krav på att ingrepp ska vara proportionerliga. Även om det finns ett allmänt intresse som kan motivera ingreppet måste det vägas mot den enskildes intresse, och åtgärden måste genomföras på ett sådant sätt att den inte innebär en oskälig börda för den enskilde. (Se Högsta domstolens uttalande i rättsfallet NJA 2018 s. 753 ”Parkfastigheten” punkt 17.)

Principen att en proportionalitetsbedömning måste göras i varje enskilt fall följer även av 2 kap. 15 § regeringsformen (punkt 21 i samma rättsfall). Bedömningen av proportionalitet omfattar enligt Högsta domstolens uttalande i samma rättsfall (punkt 23) en prövning i tre led; om det aktuella ingreppet är ägnat att tillgodose det avsedda ändamålet (ändamålsenlighet), om ingreppet är nödvändigt för att uppnå det avsedda ändamålet eller om det finns likvärdiga, mindre ingripande alternativ (nödvändighet) och om den fördel som det allmänna vinner står i rimlig proportion till den skada som ingreppet förorsakar den enskilde (proportionalitet i strikt mening).

Bill Persson har gjort gällande att samma proportionalitetsbedömning ska göras i det här fallet som i rättsfallet Parkfastigheten. Kommunen har å andra sidan hävdad att proportionalitetsbedömningen i ett fall som bedöms enligt andra stycket i artikel 1 i Europakonventionens första tilläggsprotokoll, bara innefattar en bedömning av om åläggandet av skatten eller pålagan har utgjort ett grundläggande ingripande i den enskildes finansiella situation eller om den enskilde har fått bära en överdriven eller outhärdlig börda. Kommunen har hänvisat till olika rättsfall från Europadomstolen och Kommissionen.

Tingsrätten konstaterar att det som Högsta domstolen bedömde i rättsfallet Parkfastigheten var frågan om en överföring av mark från en fastighet till en annan var förenlig med egendomsskyddet. Det var alltså i det fallet inte en fråga om en tillämpning av undantagsregeln för skatter och andra pålagor. Europadomstolen och tidigare Kommissionen har i fall som rört uttag av skatter eller andra pålagor uttalat att det som ska prövas i fråga om proportionalitet i ett sådant fall, är frågan om skatten eller pålagan i det enskilda fallet innebär en orimlig börda för den enskilde eller om den på ett grundläggande sätt undergräver den enskildes finansiella situation. (Se bland annat fallen Svenska Managementgruppen AB mot Sverige, application no 11036/84, som rörde de svenska löntagarfonderna, Bartosch mot Österrike, application no. 26593/95, som rörde en obligatorisk kommunal avgift för en affärsinnehavare, och N.K.M. mot Ungern, application no. 66529/11, som rörde en med kort varsel införd skatt om 98 procent på delar av ett avgångsvederlag). Tingsrätten bedömer att prövningen av proportionalitet bör prövas på samma sätt i det här fallet. Det som ska prövas vid proportionalitetsbedömningen är alltså om gatukostnaderna för de nya byggrätterna innebär en orimlig börda för Bill Persson eller om den på ett grundläggande sätt undergräver hans finansiella situation.

Uttaget av gatukostnader innebär inte en överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd

Bill Persson tvingades betala för de gatukostnader som belöper på de tre nya byggrätter som tilldelats hans fastighet utan något önskemål från hans sida. Detta innebär en inskränkning av hans egendomsskydd, på så vis att han tvingades avstå en del av sina medel till kommunen. Om han inte hade haft pengar att betala med, hade det också i praktiken kunnat innebära en påtryckning att stycka av och sälja en del av fastigheten. Bill Persson hade dock medel att betala med och åläggandet kan därför i hans fall inte anses ha utgjort en påtryckning att sälja en del av fastigheten. Frågan är om åläggandet att betala gatukostnader för de tre nya byggrätterna, och därigenom avstå medel till kommunen, var en tillåten inskränkning i hans egendomsskydd eller inte.

Parterna är överens om att uttaget av gatukostnader hade stöd i bestämmelserna i plan- och bygglagen och att det gjordes för att tillgodose det angelägna och legitima allmänna intresset att kostnaden för vägar och anläggningar i området inte skulle behöva bäras av kommunens samtliga skattebetalare utan bara av de personer som i första hand har nytta av vägarna och övriga anläggningar. Dessa två grundläggande krav för att anse inskränkningen godtagbar är alltså uppfyllda.

Som angetts ovan måste det dessutom kunna konstateras att inskränkningen framstår som proportionerlig vid en avvägning mellan kommunens och Bill Perssons intressen. Det måste vid den bedömningen kunna konstateras att Bill Persson inte fick bära en orimlig börda eller fick sin finansiella situation undergrävd på ett grundläggande sätt.

Tingsrätten konstaterar till en början att det belopp som Bill Persson ålades att betala för gatukostnader som belöpte på de tre nya byggrätterna, för de flesta privatpersoner skulle framstå som betydande. Det finns inte anledning att ifrågasätta Bill Perssons uppgift om att han hade behövt stycka av och sälja delar av sin fastighet för att ha råd att betala gatukostnaderna, om han inte samtidigt hade fått intrångsersättning av kommunen. Intrångsersättningen avsåg tvångsinlösen av hans strandtomt. Oavsett anledningen till att Bill Persson kunde betala gatukostnaderna, konstaterar tingsrätten att Bill Persson hade möjlighet att betala hela beloppet inom den angivna tiden. Det har inte gjorts gällande att han skulle ha försatts i en svår ekonomisk situation på grund av betalningen.

Det saknas anledning att ifrågasätta Bill Perssons uppgift om att han inte har för avsikt att realisera de tre byggrätter som tilldelats hans fastighet. Oavsett hur det förhåller sig med det, bör det beaktas vid proportionalitetsbedömningen som i någon mån kompenserande att värdet på hans fastighet ökade med cirka 2 500 000 kronor genom de nya byggrätterna (jämför Kommissionens bedömning i fallet H. mot Finland, application no. 18507/91, punkt 138). Även om detaljplanen inte föranleddes av något behov hos Bill Perssons fastighet, är det rimligt att anta att de fastigheter som skulle

uppkomma om Bill Persson utnyttjar de tre byggrätter som tilldelats fastigheten, skulle ha en egen nytta av de genomförda åtgärderna. Det framstår därför inte som orimligt i sig att gatukostnaderna fördelades även på de nya byggrätterna.

Det som mer principiellt kan ifrågasättas är rimligheten i att tvingas betala gatukostnader för nya byggrätter innan det står klart att dessa kommer att utnyttjas, vilket Plangenomförandeutredningen pekade på i sitt betänkande Ett effektivare plangenomförande (SOU 2012:91, sidorna 141 och 150) i samband med att en förändring av reglerna för uttag av gatukostnader utreddes. Avsaknad av medel att betala med, skulle kunna innebära att en fastighetsägare ser sig tvingad att sälja delar av sin fastighet för att kunna betala gatukostnader för nya byggrätter, så som Bill Persson har pekat på i det här fallet, även om han själv hade möjlighet att betala sin faktura inom angiven tid. Som kommunen har framhållit finns det dock för sådana fall i 6 kap. 36 och 37 §§ plan- och bygglagen en möjlighet att begära att få betalningsskyldigheten uppdelad på upp till tio år eller att få betalningsvillkoren jämkade om de är alltför betungande för fastighetsägaren. I förarbetena till 6 kap. 37 § plan- och bygglagen nämndes att jämkning kan bli aktuellt särskilt i fall då fastighetsägare med små ekonomiska resurser, till exempel äldre pensionärer, utsätts för ersättningskrav (proposition 1980/81:165 sidan 37). Enligt motiven (samma proposition sidan 45) kan en jämkning innebära allt från viss förlängning av amorteringstiden till anstånd med betalning till dess att fastigheten säljs. Även räntevillkoren kan mildras.

I det tidigare nämnda fallet H. mot Finland beaktade Kommissionen vid proportionalitetsbedömningen att klaganden inte hade utnyttjat en möjlighet att begära nedsättning av sin andel av kostnaderna för den anlagda vägen (application no. 18507/91, punkt 138). Tingsrätten bedömer att det även i det här fallet bör vägas in i bedömningen att Bill Persson valt att inte väcka talan om jämkning av betalningsvillkoren enligt plan- och bygglagen, vilket han fortfarande förefaller ha möjlighet att göra. Bill Persson har argumenterat för att det i en sådan process om jämkning inte skulle finnas möjlighet för honom att åberopa egendomsskyddet i

regeringsformen och Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Tingsrätten konstaterar dock att mark- och miljödomstolen prövade en fråga om jämkning av gatukostnader även mot egendomsskyddet i ett motsvarande fall som rörde ett annat område i Partille kommun, även om det då var fråga om en talan om jämkning enligt 6 kap. 33 § plan- och bygglagen (Svea hovrätt, Mark- och miljööverdomstolen, dom den 22 juni 2016 i mål nr P 11043-15). I det fallet kom mark- och miljödomstolen fram till att det inte var möjligt för domstolen att besluta om ändrad betalningstid för kostnaderna för nya byggrätter, för att kunna tillgodose egendomsskyddet, med hänsyn till att det som hade begärts i målet endast var återbetalning av ett belopp som redan var betalt. Mark- och miljööverdomstolen ansåg vid sin prövning att betalningsvillkoren inte kunde anses oproportionerliga enligt egendomsskyddet i Europakonventionen, eftersom någon talan om jämkning av betalningstidpunkten inte förts eller kunde anses omfattas av fastighetsägarnas talan.

Bill Persson har gjort gällande att kommunen i samband med genomförandet av detaljplanen gjorde en stor vinst på försäljning av mark i området, och att så hade blivit fallet även om kommunen själv skulle ha bekostat åtgärderna som gatukostnaderna avsåg. Tingsrätten bedömer att den omständigheten inte bör få någon betydelse vid proportionalitetsbedömningen. Om kommunen gjorde en stor vinst på försäljning av mark bör den vinsten ha kommit samtliga kommuninvånare till godo, även Bill Persson. Om kommunen i stället hade betalat gatukostnaderna med den vinsten, skulle det vara detsamma som att låta samtliga skattebetalare i kommunen stå för kostnaderna i området. Bill Persson har själv ansett det vara ett angeläget och legitimt allmänt intresse att skattebetalarna som kollektiv inte ska behöva stå för gatukostnaderna i området, utan att dessa i stället ska betalas av de som har nytta av anläggningarna.

Det borde enligt tingsrättens mening ha varit ett möjligt alternativ för kommunen att vänta med att ta betalt för gatukostnader som avsåg nya byggrätter på redan befintliga fastigheter tills byggrätterna utnyttjades, utan att detta hade inneburit någon orimlig belastning för kommunen. Tingsrätten anser trots det att Bill Persson, även om han tvingades betala ett betydande belopp, vid en sammanvägning med övriga nu nämnda

omständigheter (att han hade medel att betala med, att byggrätterna medförde ett ökat värde på hans fastighet och att han valt att inte begära jämkning av betalningsvillkoren) inte fick bära en orimlig börda eller fick sin finansiella situation undergrävd på ett grundläggande sätt. Inskränkningen i hans egendomsskydd, genom att han tvingades avstå medel till kommunen, framstår därmed som proportionerlig.

Detta innebär att tingsrätten kommer fram till att det inte skett någon överträdelse av egendomsskyddet i regeringsformen eller Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Bill Perssons begäran om skadestånd ska därför avslås.

Bill Persson ska ersätta kommunen för rättegångskostnader

Tingsrätten har kommit fram till att det inte skett någon överträdelse av Bill Perssons egendomsskydd. Hans begäran om att vardera parten ska stå sin rättegångskostnad gäller inte den situationen. Bill Persson ska i stället som förlorande part ersätta kommunen för rättegångskostnader enligt huvudregeln i 18 kap. 1 § rättegångsbalken.

Kommunen har begärt ersättning med totalt 666 796 kronor (moms ingår inte i beloppet). Av beloppet avser 650 685 kronor ombudsarvode, bestående i 634 timmars arbete à 1 026 kronor, och 16 111 kronor utlägg. Bill Persson har godtagit den begärda kostnaden för utlägg men bara godtagit 61 560 kronor för ombudsarvode, motsvarande 60 timmars arbete.

Skyldigheten för en förlorande part att betala rättegångskostnader avser endast kostnader som varit skäligen påkallade för att tillvarata den andra partens rätt (18 kap. 8 § rättegångsbalken). Eftersom Bill Persson inte har godtagit den begärda ersättningen för ombudsarvode ska tingsrätten pröva skäligheten i det beloppet. Tingsrätten anser mot bakgrund av målets art och omfattning att den begärda ersättningen för ombudsarvode inte framstår som rimlig. Rimlig tidsåtgång för kommunens ombud överstiger enligt tingsrättens bedömning inte 100 timmar. Ersättningen som Bill Persson ska betala till kommunen för ombudsarvode bör därför bestämmas till

102 600 kronor. Kostnaden för utlägg har godtagits och ska betalas av Bill Persson.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (TR-02)

Domen får överklagas till Hovrätten för Västra Sverige, men överklagandet ska lämnas eller skickas in till tingsrätten. Överklagande ska ha kommit in till tingsrätten senast den 9 juni 2020. Prövningstillstånd krävs.

Agneta Lilja

Helena Josefsson

Sofia Fors

Hur man överklagar

Dom i tvistemål, tingsrätt

TR-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv tingsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att hovrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.

Det är inte säkert att du kan lägga fram nya bevis. Vill du göra det ska du förklara varför du inte lagt fram bevisen tidigare.

Vill du ha nya förhör med någon som redan förhörts eller en ny syn (till exempel besök på en plats), ska du berätta det och förklara varför.

Tala också om ifall du vill att motparten ska komma personligen vid en huvudförhandling.

4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.
Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till tingsrätten. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Tingsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar tingsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till hovrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även hovrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i hovrätten

När överklagandet kommer in till hovrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Hovrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att tingsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med tingsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Hur man överklagar hovrättens avgörande

Den som vill överklaga hovrättens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till hovrätten.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till hovrätten senast den dag som anges i slutet av hovrättens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar hovrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (hovrättens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se